

בס"ד
הליכות עולם

לעילוי נשמת יוכבד רכורגר בלסם ע"ה   ראש חודש סיון תשס"ה
ד"ר ברינה יוכבד לוי   מתן ירושלים

אני מדמיינת אותה הולכת, לבושה בטישרט, נעלי ספורט, ואוזניות. תמיד דינאמית, תמיד נחושה, תמיד מלאת חיים. ואני שואלת אותה בעיני רוחי, כפעם בפעם, "לאן פניך מועדות עכשיו, ג'וי? והתשובה הרי ברורה – אני יוצאת לדרכי לבקר את המשפחה, את החברים את התלמידות שלי.

חשבת רבות השנה על הקשר שלי עם ג'וי' פסיפס של זיכרונות מגוון ועשיר עולה לנגד עיני. פסיפס רצוף ביקורים רבים, רצוף אהבה. שנים רבות ג'וי הייתה מבקרת אצלנו. היא הייתה באה לשבת, מגיעה אלינו הביתה לדסקס הצעות עבודה ומקומות לימוד. היא הייתה מביאה אילנו הביתה בחורים לראיין ולשמוע את חוות דעתנו. ותמיד יצאה לדרכה לעוד בקור, לבקר את נחמה, לבקר בכותל, לבקר בפולין. כשגרה בארץ הייתה עם פניה לביקור בחו"ל ובשנים האחרונות כשהיא הייתה בחו"ל היא תכננה את ביקוריה בארץ. שהרי מעצם טיבה של ג'וי לא היה מקום אחד יכול להכיל את דבריה, את מעשיה ואת פועלה בתחומים רבים ומגוונים.

יש עוצמה בביקור. יש משהו מאד אינטנסיבי בכניסתה לרגע לחיינו של אורחת חביבה, המשאיר בנו רושם חזק עליו אנחנו מהרהרים זמן רב אחר כך. הביקור מוליד רצון עז בליבנו לאחוז חזק, כי באיזשהו מקום ידוע לנו שחיש מהר האורחת הולכת לה, הפגישה מסתיימת, שעת החסד של ה'ביחד' עוברת ואנחנו נותרים לבדנו עם תחושה של בדידות ועם הצורך להשלים איתה. ירמיהו מעיז להשתמש במטפורה כלפי הבורא יתברך שמו: 'מקווה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וכאורח נטה ללון! ויתכן שצדק דוד שכל חיינו הם רק ביקור באומרו, 'כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו כצל ימינו על הארץ ואין מקוה!'

לפני שנה נסעתי אני ולניו יורק לבקר את ג'וי וזכיתי להיות החברה האחרונה שביקרה אצלה לפני מותה. כשהיעגתי לניו יורק ביום שלישי נודע לי ש ג'וי הייתה בבית חולים, ביום רביעי ג'וי הגיעה לעבודה בשעות הבקר חזרה הביתה לנוח, ואחרי הצהרים הגעתי אליה. כבר למחרת חזרה ג'וי לבית החולים ומשם שבה רוחה אל האלהים אשר נתנה. אותו ביקור שלי לא היה מתוכנן. משהו דרבן אותי לקום באמצע שנת הלימודים לנסוע לראות את פניה בפעם האחרונה – ושליחות הייתה בידי.

לפני כחמש עשרה שנה ג'וי אמרה לי, "ברינה, את יודעת שכשאתחתן יש שתי מתנות שאני רוצה ממך האחת סט של תורה שלמה והשנייה אני רוצה שתציירי לי ציור." אמרתי, "ברצון תתחנני ועד חצי המלכות ותעש". את התורה שלמה קנינו ביחד הרבה לפני מועד החתונה אמנם את החוב השני רציתי לפרוע, לא

רק בגדר 'מוצא שפתך תשמר'. הרבה מעבר לזה רצייתי להביא לה ציור לכבוש את הרגע, רגע של חיים, רגע של אהבה, רגע של שמחה. בתמונה ראיתי הזדמנות לחלוק איתה משהו מעמקי נשמת, האמנתי בכח הרפואי של האסטטי וקיוויתי שדרך התמונה התלויה לימינה ודרך חתימתי בקצה הציור "ברינה יוכבד" אוכל ללוות אותה ולהתחבר אליה נפשית. כשהגעתי לדירתה והראית לה את הציור היא ספקה את הפרשנות – "ברינה ציירת לי מים ציירת לי חיים".

בקור לפני שנה. ומאז לא חזרתי לארה"ב עד לפני שבועיים באותם התאריכים בדיוק, חזרתי לבקר למלא את החלל שנוצר. הסתובבתי באותם הרחובות בקרתי אצל ג'רי, חוויתי את היעדרותה, בקשתי את ידידת נפשי ביקשתיה ולא מצאתיה.

אך היה בקור נוסף הראוי לציון. בקור במרץ אשתקד, כשג'וי וגרי הגיעו ארצה ג'וי הייתה עייפה ועמוסה והתלבטה ארוכות אם להגיע לבתנו אם לאו. בסוף אמרה, "אני אבוא לא כדאי לחכות ליוני לבר מצווה עדיף עכשיו, היא באה נכנסה הביתה ואמרה, "אני עייפה כי הלכתי היום לפה לשם". שאלתי, "ברגל"? והיא ענתה בחיוב, "כן וכולם צועקים עלי למה את מעיפת את עצמך - הם לא מבינים". אמרתי את מתכוונת הם לא מבינים שהליכה היא סוג של קניין. קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה' - חייכה ואמרה: "בדיוק".

הערב, ברצוני ללמד יחד אתכם לעילוי נשמתה של יוכבד מ"ע ספור מקראי המתאר מסע גורלי אל עבר תמורה עצומה בחיי הרוח של עם ישראל, מסע, הטומן בחובו מבט נוקב אל העבר, סיפור אודות ביקוריהם של אליהו ואלישע בנופים ואתרים בארץ ישראל.

וַיְהִי בַּהֲעֲלוֹת ה' אֶת-אֱלֹהָיו בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם וַיִּלְךְ אֱלֹהָיו וְאֱלִישָׁע מִן-הַגִּלְגָּל: ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהָיו אֶל-אֱלִישָׁע שֶׁב-נָא פֹה פִי ה' שְׁלַחְנִי עַד-בֵּית-אֵל וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע חִי-ה' וְחִי-נַפְשֶׁךָ אִם-אֶעֱזָבְךָ וַיֵּרְדוּ בֵּית-אֵל: ג וַיֵּצְאוּ בְנֵי-הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר-בֵּית-אֵל אֶל-אֱלִישָׁע וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנְדַּעְתָּ פִי הַיּוֹם ה' לֹקַח אֶת-אֶדְנִיךָ מֵעַל רֹאשְׁךָ וַיֹּאמֶר גַּם-אֲנִי יַדְעֹתִי הַחֹשֵׁשׁ: ד וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהָיו אֱלִישָׁע שֶׁב-נָא פֹה פִי ה' שְׁלַחְנִי יְרִיחוֹ וַיֹּאמֶר חִי-ה' וְחִי-נַפְשֶׁךָ אִם-אֶעֱזָבְךָ וַיֵּבְאוּ יְרִיחוֹ: ה וַיִּגְשׁוּ בְנֵי-הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בִּירִיחוֹ אֶל-אֱלִישָׁע וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנְדַּעְתָּ פִי הַיּוֹם ה' לֹקַח אֶת-אֶדְנִיךָ מֵעַל רֹאשְׁךָ וַיֹּאמֶר גַּם-אֲנִי יַדְעֹתִי הַחֹשֵׁשׁ: ו וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהָיו שֶׁב-נָא פֹה פִי ה' שְׁלַחְנִי הִירְדְנָה וַיֹּאמֶר חִי-ה' וְחִי-נַפְשֶׁךָ אִם-אֶעֱזָבְךָ וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם: ז וְחַמְשִׁים אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים הֶלְכוּ וַיַּעֲמֵדוּ מִנְּגַד מִרְחוֹק וּשְׁנֵיהֶם עָמְדוּ עַל-הִירְדֵּן: ח וַיִּקַּח אֱלֹהָיו אֶת-אֶדְרָתוֹ וַיִּגְלֶם וַיִּכֶּה אֶת-הַמַּיִם וַיִּחַצוּ הַנָּהָר וַהֲנֵה וַיַּעֲבְרוּ שְׁנֵיהֶם בְּתַרְבֵּה: ט וַיְהִי כַּעֲבָרָם וְאֱלֹהָיו אָמַר

אֶל-אֱלִישֶׁע שָׁאַל מָה אַעֲשֶׂה-לְךָ בְּטָרְם אֶלְקָח מֵעַמְּךָ
 וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע וַיְהִי-נָא פִי-שְׁנַיִם בְּרוּחְךָ אֵלַי: י וַיֹּאמֶר
 הַקְשִׁיט לְשָׂאוֹל אִם-תִּרְאֶה אֶתִי לְקַח מֵאַתְּךָ יְהִי-לְךָ כֹּן
 וְאִם-אֵין לֹא יִהְיֶה: יא וַיְהִי הַמָּה ה' לְכִים הַלֹּךְ וַדְּבַר נְהַנְה
 רָכַב-אִשׁ וְסוּסֵי אִשׁ וַיִּפְרְדּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֵלָיְהוּ בְּסַעֲרָה
 הַשָּׁמַיִם: יב וְאֱלִישֶׁע רָאָה וְהוּא מְצַעֵק אָבִי אָבִי רָכַב
 וַיִּשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיִּחְזַק בְּבִגְדָיו וַיִּקְרַעֵם
 לְשְׁנַיִם קָרְעִים: יג וַיָּרֶם אֶת-אֲדָרְתוֹ אֵלָיְהוּ אֲשֶׁר נָפְלָה מֵעַלְיוֹ
 וַיֵּשֶׁב וַיַּעֲמֵד עַל-שְׂפַת הַיַּרְדֵּן: יד וַיִּקַּח אֶת-אֲדָרְתוֹ אֵלָיְהוּ
 אֲשֶׁר-נָפְלָה מֵעַלְיוֹ וַיִּכֶה אֶת-הַמַּיִם וַיֹּאמֶר אֵיךָ הָאֵל הִי
 אֵלָיְהוּ אֶף-הוּא וַיִּכֶה אֶת-הַמַּיִם וַיִּחְצוּ הַנָּה וְהַנָּה וַיַּעֲבֹר
 אֱלִישֶׁע. טו וַיִּרְאֶהוּ בְנֵי-הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר-בִּירִיחוֹ מִנְּגִד וַיֹּאמְרוּ
 נָחָה רוּחַ אֵלָיְהוּ עַל-אֱלִישֶׁע וַיָּבֹאוּ לְקַרְאָתוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ
 אֲרָצָה: טז וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה-נָא יֵשׁ-אֶת-עַבְדֶּיךָ חֲמֹשִׁים
 אַנְשִׁים בְּנֵי-חַיִל יִלְכוּ נָא וַיִּבְקָשׁוּ אֶת-אֶדְ נֶיךָ פֶן-נִשָּׂאוּ רוּחַ
 יְהוָה וַיִּשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַהָרִים אוֹ בְּאַחַת הַגִּיאֹת וַיֹּאמֶר לֹא
 תִשְׁלַחוּ: יז וַיִּפְצְרוּ-בּוֹ עַד-בֹּשׁ וַיֹּאמֶר שְׁלַחוּ וַיִּשְׁלַחוּ
 חֲמֹשִׁים אִישׁ וַיִּבְקָשׁוּ שְׁלֹשֶׁה-יָמִים וְלֹא מְצָאוּהוּ:
 (מל"ב א:א-יז)

הכתוב מפרט את המסלול של אותה נסיעה מגלגל לבית אל, מבית אל ליריחו, ומיריחו לירדן, ומעבר לנהר. לכאורה, תחנות אלו מתבקשות שהרי המטרה הסופית כדברי אליהו 'כי ה' שלחני הירדנה', והמסלול מתאים. ואם נשאל למה יעדו הסופי הוא עבר הירדן? ניתן לראות בכך סגירת מעגל -- משם בא אליהו התשבי אליהו הגלעדי ומשם נלקח. או אולי כדברי רד"ק:

שהוצרך ללכת מעבר לירדן לאותו מקום אשר מת אדון הנביאים כדי להשתטח באותו כברת ארץ.

אבל הפרשן הספרדי הדגול דון יצחק אברבנאל, שנדד רבות במשך שנות חייו, מציע הצעה פרשנית מאלפת להסביר את חשיבותם של כל המקומות הנזכרים לעיל:

והלך לבקש המקומות הקדושים ההם בחשבו שילקח שמה והיה ראשונה הגלגל לקדושתו כמו שאבאר ואחריו בית אל אשר בו נגלה ה' ליעקב פעמים ואחריו ליריחו אשר נלקח בנס וכן אליהו ילקח בנס ואחר כך הירדן ששם נעשה נס בהעברת ארון האלהים הנה אם כן בחר אליהו להלך אל שלשת המקומות האלה לצורך לקיחתו מפאת עצמו שהיה מבקש שילקח במקום קדוש.

הנחת היסוד הראשון בפירושו של אברבנאל הוא שמעלים בקודש. אליהו רצה להלקח ממקום קדוש כך שיסתלק מעולמו בקדושה ובטהרה. אבל מעבר לכך טוען אברבנאל שמסלול זה היה מיועד לא רק לצרכו של אליהו בלבד

אלא גם לשמש מסע אימונים עבור תלמידו אלישע, להנחותו בדרכי הנבואה על פי רעיונות הנובעים מכל אחד מהמקומות אשר בקרו בהם.

ואם שנאמר שהלך אל המקומות האלה בעבור אלישע וזה מפני שהגלגל היה מקום מקודש ששם עשו ישראל הזניה הראשונה כשנכנסו לארץ אחרי עברם את הירדן ושם הקים יהושע שתי עשרה האבנים אשר לקחו מהירדן לזכרון אותו הנס האלהי שנעשה להם מההעברה, ושם מל יהושע את כל העם ושם עשו הפסח ושם הושיבו ראשונה משכן העדות וארון הברית והיה אם כן אותו המקום יסוד התורה והמצות והחזקה שלקחו בכניסתם לארץ.

ואמנם בית אל היה מקדם מקום הנבואה והשפעת האלוהות כמו שזכרה התורה ממראת הסולם שראה שם יעקב אבינו ואמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים ולזה קראו בית אל וכאשר שב יעקב מבית לבן צוהו ית' קום עלה בית אל והוא אמר לנשיו ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי, ושם באהו הנבואה הנפלאה אשר זכר.

אברבנאל משייך לשתי התחנות הראשונות חשיבות רבה. את גלגל הוא מכנה מקום התורה והמצוות, ובית אל מקום הנבואה. למקומות הללו מביא הנביא את תלמידו, יורש העצר שלו, בתקווה שהשפע הרוחני והתקדימים הרוחניים שנקבעו שם ישפיעו על אלישע. וכן לגבי האתר השלישי מסביר אברבנאל:

ואמנם יריחו היה מקום הנפלאות כי הנה משה ע"ה כשהראה לו ה' ית' במראה הנבואה את כל הארץ בעת מותו היה ראש הפסגה אשר על פני יריחו הנה אם כן כשהיה על פני יריחו מת. עוד מצאנו ביריחו ששם נגלה המלאך אל יהושע ואמר שהיה אותו המקום קדש ונלכד העיר ההוא בנס מופלג בארון האלהים אשר הלך סביבו ששת ימים וביום השביעי שבת וינפש כל העם ותפול החומה תחתיה ויעל העם העירה. ולהיות המקום ההוא קדש לא נדבק בידם מאומה מכל השלל וגם היה המקום ההוא מקום הנסים כפי מה שנעשה לחיאל בית האלי בבניתו כמו שנזכר. ומפני כל זה כאשר ידע אליהו שקרבה עתו אל הלקחו השמים הלך לגלגל ואלישע עמו. כדי שאלהו יפטר שם משבטי ישראל שהיו האבנים על שמם.

לשיטתו של אברבנאל, יש שני רבדים לספור. אליהו לא רק נפרד מאלישע- הוא מעבר לו את השרביט. לשם אותה תועלת הוא מפגיש את אלישע עם תורה ומצוות בגלגל, עם נבואה בבית אל ועם נסים ביריחו. כל אלה לדעתו של אברבנאל יגדירו עבור אלישע את תפקידו החדש. אך חשובה לא פחות מהתחנות היא הדרך עצמה, ההליכה המשותפת של אליהו ואלישע ואת אשר עבר ביניהם. למרות סרבנותו של אליהו להודות שזו דרכו האחרונה, וחרף

בקשותיו החוזרות והנשנות שאלישע יעזבהו, וישאר מאחור, מתעקש אלישע ללוותו. אין אלישע יכול לוותר על ההזדמנות האחרונה. אברבנאל מסביר את סרבנותו של אלישע כנובעת מרצונו לשאוף ולהגיע למדרגת רבו -- כדברי האלשיך "ואמר לו חי נפשך אם אעזבך ובחברתו קלו גם רגלי אלישע" עבור אלישע משימת הגילוי לא הייתה קלה, למרות שנבחר כמחליפו של אליהו. שונה היה אלישע ממנו בתכונותיו האישיות, שהרי אלישע פעל במסגרות חברתיות, בתוך חברת בני הנביאים ובערי הממלכה, שלא כמו אליהו שהיה זאב בודד, מתנזר מחברת אדם, דמות מפחידה אשר נוכחותו בלבד מזכרת עוון. ואעפ"כ לא הרפה אלישע ממנו עד שברכתו.

אכן על פני השטח יש כאן סיפור נוגע ללב אודות העברת התפקיד הנבואי מרבו לתלמיד, סיפור על החלפת משמרות. אך קיים כאן גם רובד נוסף שאולי לא נראה לעין בקריאה ראשונה, אך מהווה מימד אחר בסיפור הדברים - והוא הרטרופקטיבה של אליהו על חייו בשעת הסתלקותו. המקומות בהם מבקר אליהו מעניקים לו הסתכלות כינה על חייו הן בהצלחות שלו הן בכישלונותיו. ובאותה שעה ניתנת לאלישע להבין את רבו, רב המסתורין, לפני שמוטל יהיה עליו למלא את החלל שייווצר כשילך אליהו לעולמו.

מוטיב אחד המקשר בין שלשת האתרים שבהם אליהו ואלישע מבקרים הוא המוטיב של אבנים. אבנים משחקות תפקיד משמעותי בגלגל בבית אל וביריחו. בגלגל אחרי שעברו בני ישראל את הירדן הוציאו שתיים עשרה אבנים והקימו אנדרטה שמתואר בפרק הרביעי של ספר יהושע:

והעם עלו בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל... ויעשו כן בני ישראל כאשר צווה יהושע וישאו שתי עשרה אבנים מתוך הירדן כאשר דבר ה' אל יהושע כמספר שבטי בני ישראל ויעברום עמם אל המלון וינחום שם. (יהושע ד:יט-כ, ד:ח)

וכן בבית אל שמענו על אבנים:

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא... וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה ויקרא שם המקום ההוא בית אל. (בר' כח:יא, יח)

בשני המקרים נקודת-מפנה רוחנית מצוינת באבנים. בירחי, המצב הוא הפוך, שם דווקא האבנים הפזורות מציינות נוכחות של האלהים, אבני יריחו מסמנות לא בניין אלא חורבן. כאשר קרסו חומות העיר במפולת אבנים נסית באותה שעה: 'וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו'. אברבנאל, בעקבות הרבמ"ם, רד"ק ואחרים מסביר את אלתו של יהושע כצווי לבני ישראל לשמור העדות החומרית לנס הגדול

שאירע בעת כיבוש העיר הראשונה בארץ ישראל. דורות כבדו את החרם עד תקופת אליהו ש'בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו. צעד רדיקלי זה עורר את זעם הנביא והניע אותו להכריז בצורת, לתכנן את העימות בהר הכרמל, ובסופו של דבר לבנות שם מזבח אבנים.

ויש לשאול אם כל האבנים הללו לא שמשו אבן בוחן להתבוננות של אליהו על הישגיו בהר הכרמל. לא בניצוחו על המקהלה המרשימה של 'ה' הוא האלקים ה' הוא האלהים' אלה באקט הדרמטי שקדם לו:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהוּ לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא
אֶת-מִזְבַּח ה' הַהָרוּס: לֹא נִיקַח אֱלֹהֵיהוּ שְׁתִּים עֲשָׂרָה אֲבָנִים
כְּמִסְפַּר שְׁבַטֵי בְנֵי-יִעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר-ה' אֵלָיו לֵאמֹר
יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ: (מל"א יח:ל-לא)

ור' יוסף קרא מסביר:

וירפא את מזבח ה' ההרוס – בנה מזבח והזכיר לישראל להיות
מזבח השם עולה על לבם ושגור בפיהם שהיה הרוס סגור
ונסגר ובטל שמו והכרתו מפי כל עשרת השבטים.

בצעד פרשני נועז אומר יוסף קרא שלא המזבח בלבד היה הרוס אלא שם ה' –
'אבדה האמונה ונכרתה מפיהם' אין לך אתגר קשה מזה. ומה היה פתרונו של
אליהו הוא לקח שנים עשרה אבנים – לא עשרה כמספר עשרת השבטים
בממלכת הצפון זירת פעולתו של אליהו הנביא, אלא שתיים עשרה כמספר
שבטי ישראל 'כל אלה שבטי ישראל'. אליהו חינך את העם להועיל לכולם יחד
ללמדם שישוּבו אליו ית' בלב אחד ומזבח אחד ותורה אחת וחוקה אחת תהיה
להם. לימד אותם אליהו באותו מעמד שאחדות אמונית ושותפות מלאה יכולות
לדור בכפיפה אחת עם שונות מבורכת בדרכי ביטוי והגשמה. הבנה זו שמשה
כמפתח לשיקום העם. אליהו הבין שבלי השתתפות כולם אי אפשר לבנות את
מזבח ה' ההרוס.

לכאורה האסוציאציה של שתיים עשרה אבנים, של בניית מזבח ושיקום העם,
הביאו נחמה לנביא הנפרד, תחושה של ימים של הצלחה בעבודתו הנבואית עם
בני ישראל.

עוד מכנה משותף לשלשת ציוני הדרך של אליהו ואלישע הוא שמדובר
במקומות של כניסה ויציאה. בגלגל עבר העם את הירדן ונכנס לארץ, בבית
אל יצא יעקב מארץ ישראל ובדרכו חזרה משם בדיוק נכנס. לגבי יריחו, העיר
הראשונה שכבשו, הדברים מובנים מעליהם אמנם אברבנאל צועד קדימה. הוא
מציין את חשיבות האתר בנקודה הבאה: "הנה משה ע"ה כשהראה לו ה' ית'
במראה הנבואה את כל הארץ בעת מותו היה ראש הפסגה אשר על פני
יריחו". פירוש זה מצביע על ציר חשוב במסלולו האחרון של אליהו. מדובר לא
רק בצמתים חשובות בחיי הנביא שבהם הצליח, אלא גם מקרים בהם הוא
נכשל.

משה שקרע לעם את הים בהוציאם ממצרים לא זכה לקרוע את הירדן שמשם נכנסו בני ישראל לארץ המובטחת, לזה זכה תלמידו. אליהו, במקביל במעמדו האחרון יוצא מארץ ישראל. הוא חוצה את הירדן לעזוב את הארץ, זה אלישע אשר סולל דרך חדשה במנהיגות שחוצה את הירדן ונכנס. מה המסר ששודר לנביא ותלמידו דרך התמה הזאת?

גם בזה טמון רמז לימים עברו. זאת לא הפעם הראשונה שאליהו יוצא מארץ ישראל. הוא יצא אחרי שהכריז על בצורת, יצא לנחל כרית אשר על פני הירדן. ולמרות שהגיע לשם בצווי אלהי יתכן שהרחמנות של העורבים שכלכלו אותו בלחם ובשר מסמלת בקורת סמויה על אכזריותו של אליהו כלפי עמו. משמעותי יותר היא ייצאתו של אליהו מגבולות ארץ ישראל לצרפת אשר לצידון. גם לשם שלחו הקב"ה עקב הבצורת. אבל העובדה שהשאיר את עמו לשלוש שנים במצב של בצורת וברעב, לא התקבלה בסבר פנים יפות ע"י עובדיהו אשר על הבית שהיה ירא את ה' מאד. הכתוב מדגיש פעמים את מאמצים האדירים שעשה בהיחבאו מאה נביאים חמישים חמישים בכל מערה להצילם מרדיפתה הקטלנית של איזבל. רתיעתו של עובדיהו מאליהו מצביעה על הפירוד והניתוק שנוצר בינו לבין העם. ובכן, אליהו, כמשה, יעמוד לבד בעבר הירדן, כדבריו, 'ואותר אני לבד', משקיף על פני העם והארץ שמהם הוא נפרד - כל אחד וההר נבו שלו.

וחשוב במיוחד לציין את הדרך שבה אליהו חצה את הירדן. שימו לב לפרט חשוב בסיפור הדברים: **וַיִּקַּח אֱלֹהֵינוּ אֶת-אֶדְרָתוֹ וַיִּגְלוֹם וַיִּכֶּה אֶת-הַמַּיִם וַיַּחֲצוּהָ הַיָּהוּ וַהֲנִיחֵנוּ וַיַּעֲבְרוּ שְׁנֵיהֶם בְּחֶרֶב.**

משמעותי ביותר העובדה שאליהו משתמש באדרתו לחולל את הנס. האדרת היא הסמל המובהק של הנביא. בו משך, גם משח את אלישע לנביא בפגישתם הראשונה: **וַיִּשְׁלַךְ אֶת אֶדְרָתוֹ אֵלָיו בּו בפעולה דוממת אך הרת משמעות העביר אליהו בלב כבד את תפקידו לאלישע. אך את משמעותה האמיתית של אדרת אליהו והבנת הסיבה שנהפכה אדרת זו להיות סמלו של הנביא, יודעים אנחנו ממעשה עמדו של אליהו בהר חורב.**

וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמְדָּתְךָ בְּהַר לְפָנַי יְהוָה וַהֲנִיחֵנוּ ה' עִבְרֵנוּ וְרוּחַ גְּדוּלָּה וַתִּזְקַן מִפָּרֶק הָרִים וּמִשִּׁבְרֵ סְלָעִים לְפָנַי ה' לֹא כָרוּחַ ה' וְאַחַר הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא כָרָעַשׁ ה': יב וְאַחַר הָרָעַשׁ אֵשׁ לֹא כָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל הַמָּקֶה דָּקָה: יג וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלֹהֵינוּ וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאֶדְרָתוֹ וַיִּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה וַהֲנִיחֵנוּ אֱלֹהֵינוּ קוֹל וְה' אָמַר מֶה-לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵינוּ: (מל"א יט:יא-יג)

ברגע הדרמטי ביותר של התגלות אלהית הכתוב מתאר ביד אומן 'וילט פניו באדרתו'. אליהו כביכול מסתתר. ברגע של 'הראני נא את כבודך' הוא מתכסה באדרתו. לכאורה זו תופעה טיפוסית עבור אליהו. כשאליהו חוזר מצרפת אשר לצידון בצווי להראות אל אחאב עובדיהו מפחד שהוא יעלם 'רוח ה'

ישאך על אשר לא נידע'. וכשהוא נעלם בני הנביאים הולכים לחפש אחריו מכיוון שחושבים שהוא עוד יחזור. הנוכחות והיעדרות של אליהו הן הן מפתח להבנתו. בספור שלנו אומר אליהו לאלישע 'אם תראה אותי לקח מאתך יהי לך כן' היינו היעדרותו של הנביא יקבע את נוכחותו במובן הרוחני העמוק ביותר. האדרת שלו היא, 'גלימת ההעלמות' – the invisibility cloak של הנביא דבר שהוא עוטה כדי להעלים.

כאן משתמש אליהו באדרת לחולל את הנס בירדן ויגלם את אדרתו ויכה את המים ויחצו הנה והנה' הנס הוא שהמים נעלמים. אין כל צל של ספק שתופעה זו מציינת את הפן האלהי שבאליהו – בגדר 'אספרה כבודך ולא ראיתך אדמך אכנך ולא ידעתך'. אליהו הוא איש האלהים שהאמת הצרופה שלו שייכת למרורים. סוף הספור יוכיח שהוא לא בר תמותה במובן הקלאסי.

ויתכן שחייצת הירדן באמצעות האדרת היא ההסבר לאלישע על יחסו המוזר של אליהו אליו החל מפגישתם הראשונה בבל מחולה, יחס קר ומרוחק: וכן ההתנצלות שלא היה עבורו בחייו המורה-חבר שאלישע אולי צפה לו. אליהו הוא לא מן עלמא הדין. בטיול האחרון מספק אליהו הקשר והסבר לכל אשר אירע אותם לפני יום גורלי זה.

ובכל זאת כמה נוגע ללב שבמסע האחרון של הנביא ומשרתו נוצר התקדמות מסוימת במערכת היחסים השוררת ביניהם. כשאלהו מצווה את אלישע להישאר באותם המקומות והוא מסרב, תגובתו היא לא הורדת אש מן השמים, גערה ותוכחה, אליהו מרשה לאלישע ללוות אותו. נוצר הרושם שבכל זאת, מבקש אליהו בחברתו בדרכו האחרונה. הידידות והקרבה שלא היו ביניהם עד עתה, באים לביטוי בעובדה זו, באופי של חילופי דברים אלו, רב הנסתר על הגלגל. האם בכל זאת פועם לב אדם בחזהו המשוריין של הנביא?

ובסוף דרכם יש דו-שיח בין השנים 'המה הולכים הלך ודבר': חז"ל בירושלמי ברכות מביאים ארבע דעות במה היו עוסקין: בקריאת שמע, בבריאת העולם, בנחמות ירושלים או במעשה מרכבה היו עוסקין. בדעות אלו נמצא דיון חשוב כיצד נפרד מורה מתלמיד?

שתי דעות בגמרא מצביעות על דברים שעומדים ברומו של עולם מעשה בראשית ומעשה מרכבה. לעומת זאת הדעה בקריאת שמע היו עוסקין מצביע על יסודות האמונה הדתית הכלולים בשמע תאור נפלא של, 'ושננתם לבנך ודברתם בם בלכתך בדרך', ובדעה האחרונה נחמות ירושלים הנביא העניק לירשו חזון ארוך טווח לפני היפרדו ממנו. אולם אין מקרא יוצא מידי פשוטו, המקרא מספק לנו את השיחה ביניהם - וכך נאמר:

וַיְהִי כַעֲבָרָם וְאֵלֵיהֶוּ אָמַר אֵל-אֱלִישֶׁע שְׂאֵל מֶה אֶעֱשֶׂה לְךָ בְּטָרְךָ
אֶלְקַח מֵעַמְּךָ וְיִ אֶמְרֵ אֱלִישֶׁע וַיְהִי-נָא פִי-שְׁנַיִם בְּרוּחְךָ אֵלַי: י
וַיֵּאמֶר הַקְּשִׁיטָה לְשֵׂאוֹל אִם-תִּרְאֶה אֹתִי לְקַח מֵאִמְךָ יְהִי-לְךָ כֵן
וְאִם-אֵין לֹא יְהִיָּה: יא וַיְהִי הֵמָּה הַלְּכִים הַלֹּךְ וַדְבַר וַהֲנֶה

רָכַב-אִישׁ וְסוּסֵי אִישׁ וַיִּפְרְדּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֱלֹהֵיהוּ בַסֶּעֱרָה
הַשָּׁמַיִם. (מל"ב א:ט-יא)

בקשה נועזת בפי אלישע - פי שנים מרוחו אליו! אברבנאל שואל ועונה:

היה זה אליו עזות גדול ומצח אשה זונה היה לו בהיותו מבקש
מרבנו מעלה עליו אבל ענין המאמרים ובקשת הנביא היה בדבר
אחר והוא שאין ספק שאלישע עזב את אביו ואת עשרו והלך
אחרי אליהו וישרתהו כי היה בעיניו דברי אליהו נחמדים מזהב
ומפז רב וכאשר אליהו הודיעו שה' ית' לוקח אותו מעליו ולא
יראהו עוד נגע לו לאלישע עד נפש והיה נפשו מרה לו על
אבדת חברת אליהו ועל העדר שמועת דבריו האלהים ולזה
אמר לו כדי לנחמו שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ר"ל
האם תרצה שאשים פי על פיך ועיני על עיניך או מה אעשה לך
להתנחם על פרידת אהבתך ואלישע אמר ויהי נא פי שנים
ברוחך אולי ר"ל עד עתה היינו אני ואתה יחידים והיינו
מדברים תמיד בדברי תורה ובדברי אלהות וחכמה רבה ואיש
אין אתנו בשם ה' זה אלי נחמה גדולה ומעלה נפלאה. ועתה
איכה אעשה לעצמי בהפרדתך? יהי נא חסדך שאותו פי שנים
שהיה בינינו במה שהיינו עד עתה אני ואתה יהיה כאן והלאה
ברוחך אלי שרוחך טובה בחלום חזיון לילה או בהקיץ ידבר
עמי ונדבר שנינו אנחנו כאשר בתחלה וזהו ויהי נא ר"ל עתה
אחרי לקיחתך יהי נא פי שנים ר"ל השניים שהיינו עד עתה.

ומגיע הרגע הגורלי ואליהו נלקח:

וַאֲלִישֵׁעַ רֹאֶה וְהוּא מְצַעֵק אָבִי אָבִי רָכַב יֵשׁ רָאֵל וּפְרָשָׁיו נָלְאָ
רָאֵהוּ עוֹד וַיִּחַזַק בְּבִגְדָיו וַיִּקְרַעֵם לְשָׁנָיִם קָרְעִים: יג וַיִּרְאֵם אֶת-
אֲדָרְתֹת אֱלֹהֵיהוּ אֲשֶׁר נִפְלְאָה מֵעַלְיוֹ וַיֵּשֶׁב וַיַּעֲמֵד עַל-שֵׁפֶת הַיַּרְדֵּן:
יד וַיִּקַּח אֶת-אֲדָרְתֹת אֱלֹהֵיהוּ אֲשֶׁר-נִפְלְאָה מֵעַלְיוֹ וַיִּכְּתֹב אֶת-הַמִּיִּם
וַיֹּאמֶר אֵיךָ הָאֵל הַיְי אֱלֹהֵיהוּ אֵף-הוּא וַיִּכְּתֹב אֶת-הַמִּיִּם וַיִּחַצּוּ הַנָּהָר
וַהֲנִיחָם וַיַּעֲבֹר אֱלִישֵׁעַ. (מל"ב א:יב-יד)

כמה מרגש שבהלקח אליהו צועק אלישע 'אבי אבי רכב ישראל ופרשיו', מענה
לנקיפות מצפון של אליהו על חוסר הקרבה בינו לבין אלישע וכן מענה על
תחושה של אליהו משהזניח את עמו. כאילו טוען אלישע לא, לא, עבורי אתה
כן היית אבי ועבור ישראל היית מגינינו. וכן משמע ממעשה אלישע 'ויחזק
בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים'!

בגמרא במו"ק כו ע"א למדנו:

ת"ר ואלו קרעין שאין מתאחזין: הקורע... על אביו ואמו ורבו שלימדו תורה מנלן? דכתיב (מלכים ב' ב') ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אבי אבי - זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו - זה רבו שלימדו תורה. מאי משמע? - כדמתרגם רב יוסף: רבי רבי, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין. ולא מתאחזין מנלן? - דכתיב (מלכים ב' ב') ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים. ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שלשנים? אלא, מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם.

מהמקום העמוק והדואב הזה נבע זעקתו ובקשתו של אלישע. בלעדי אליהו הוא חצי אדם. הקשר הנפשי שרק הוא ידע הוביל לידי הבנה עמוקה והערצה בלתי פוסקת של 'עתה ידעתי כי איש אלקים אתה ודבר ה' בפיוך אמת'. בהסתלקותו של אליהו נשמתו של אלישע נקרעה ולא התאחה.

אמנם, לדעתו של אברבנאל אלישע קבל את בקשתו, בעצם ולא נפרד מרבו. היאך?

אמנם אליהו היה עתיד להראות פעמים רבות אם לנביאים ואם לחסידים אנשי שם ולחכמי ישראל בבתי מדרשיהם ואם בזמן משיחנו מהרה יגלה כמו שאמר, 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם' ונשאר חי תמיד בהרכבתו, לרמוז שעדיין היה צרכו לעולם.

העולה מכל זה שידידות נפש אינה מסתלקת אפילו כשהמוות מפריד בינינו לבין יקירתינו. במסלול האחרון של ג'וי הן בארץ הן בחו"ל היא עשתה מאמץ כביר להטיב ולהשלים עם משפחתה עם כל חבריה חברותיה. היחס המיוחד, החבור, הקשר, ידידות הנפש מקשים עלינו להיפרד ממנה. יש קרעין שאין מתאחזין. יהי רצון שדרכיה, מעשיה, תורתיה יעמדו לנו כהליכות עולם וימשיכו לכוון להדריך ולהוביל את כולנו עד ביאת גואל צדק.

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.